

UNGARISCHES KUNSTGEWERBE

OFFIZIELLES ORGAN DER LANDESGESELLSCHAFT FÜR KUNSTGEWERBE, DES KUNSTGEWERBEMUSEUMS UND DER KUNSTGEWERBESCHULE.

1930.

XXXIII. JAHRG. NUMMER 7-8.

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT, AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI MŰZEUM ÉS ISKOLA KÖZLÖNYE.

1930.

XXXIII. ÉVFOLYAM. 7-8. SZÁM.

HUNGARIAN APPLIED ART

THE OFFICIAL ORGAN OF THE HUNGARIAN SOCIETY OF APPLIED ART, OF THE MUSEUM AND SCHOOL OF HUNGARIAN APPLIED ART.

1930.

FOUNDED IN 1897. NUMBER 7-8.

A címlap díszje Gáborjáni Szabó Kálmán lametszete. Inicfálisokat F. Kovács Erzsébet rajzolta.

TARTALOM — INHALT — CONTENT

Naményi Ernő: Az Iparművészeti Társulat kiállítása. — Ausstellung des Kunstgewerbevereines. — The Exhibition of the Society for Applied Art.....	145
Háy Gyula: A magyar Iparművészeti és háziipari kiállítás és vásár tanulságai. — Bemerkungen über die Ausstellung des ungarischen Kunstgewerbes und der Hausindustrie. — Remarks on the Exhibition of Arts and Crafts and Home-Industry.....	147
Kozma Lajos: Háztartási és lakberendezési vásár az Iparcsarnokban. — Messe für Möbel und Hausgeräte in der Gewerbehalle. — Market of House-Furnishing at the Hall of Industry.....	149
Molnár Farkas: Nemzetközi modern építészeti kiállítás a Műcsarnokban. — Internationale moderne Baukunst in der Kunsthalle. — International Exhibition of Modern Architecture at the Exhibition-Hall.....	151
Kárpáti Aurél: Magyaros építészeti törekvések kiállítása a Nemzeti Szalonban. — Ausstellung der ungarischen nationalen Stilversuche im Salon. — Exhibition of some Attempts for Hungarian National Style in the Salon.....	161

Darvas Ferenc dr.: Virágkiállítás. — Blumenausstellung. — Flower-Exhibition.....	162
Kiállítások. — Ausstellungen. — Exhibitions.....	164
Szakirodalom. — Fachliteratur. — Literature of crafts.....	174
Szakoktatás. — Fachunterricht. — Instruction of crafts.....	176
Krónika. — Chronik. — Chronicle.....	176
Társulatunk közleményei. — Mitteilungen unserer Gesellschaft. — Publications of our Society.....	180
Halálozás. — Ableben. — Deaths.....	180

Az előfizetés a »Magyar Iparművészet« egy évfolyamára 20 pengő. Külföldre 25 pengő. — Jahresabonnement 20 pengő. Für das Ausland 25 pengő. — Annual subscription 22 pengő; abroad 25 P.

Szerkesztőség és kiadóhivatal — Schriftleitung und Geschäftsstelle — Redaction and administration: Budapest, VI., Andrássy-út 69. Telefon: Aut. 206-78.

Az O. M. Iparművészeti Társulat tagjainak a »Magyar Iparművészet« illetményként jár. Tagul jelentkezni lehet az Igazgatóságnál (Budapest, VI. ker., Andrássy-út 69. szám).
A tagsági díj az 1930. évre 20 pengő.

IFJ. WEINWURM ANTAL ÉS TÁRSA

KÉSZÍT KIFOGÁSTALAN

KLISÉKET

A „MAGYAR
IPARMŰVÉSZET“
KLISÉINEK TŰL-
NYOMÓ RÉSZÉ
MŰHELYÜNKBEN
KÉSZÜLT

BUDAPEST, VI., Ó-UTCA 6. SZ.
ALAPÍTTATOTT: 1905. TELEFON: A. 286-16

MŰTERMEN KÍVÜL IS VÁLLALUNK
FÉNYKÉPFELVÉTELEKET

• AZ IPARMŰVÉSZEI TÁRSULAT •

• KIÁLLÍTÁSA •

Minden kiállításnak két célja van. Az egyik anyagi, hogy a kiállító művészeknek módot nyújtson termékeik eladására, a másik, inkább erkölcsi, hogy bemutassa a művészet egy-egy ágának vagy részének állapotát. Bármily fontos az első nézőpont, a második célkitűzést kell kritikai és művészetpolitikai szempontból a fontosabbiknak tartanunk, mert ebből alkothatunk képet művészi teljesítő-képességünkről, de továbbmenve azokról az eredményekről, amelyeket művészeti tényezőink a művészet fejlesztése tekintetében érnek és arról az irányról, amelyet az anyagbírálattal kézben tartó szervek helyesnek tartanak. Minden kiállítás a művészekre nézve az eladás szempontjából több-kevesebb haszonnal jár, éppen ezt a szempontot figyelmen kívül hagyva óhajtunk foglalkozni a társulat legutóbbi kiállításával, az Andrássy-úton és a József-körúton.

Mindenekelőtt a kiállítás megjelenéséről kell szólnunk. A Technológiai Iparmúzeumban szervezett kiállítás elrendezés szempontjából jelentékeny lépést jelent előre. A nagy teremben ízléses, céltudatosan és korszerűen elhelyezett, céljuknak tökéletesen megfelelő egyszerű és tetszetős vitrinek a kiállítást a legjobb iparművészeti anyag méltó keretévé tehetik. Elismerés illeti meg ennek a teremnek az elrendezéséért F. Kovács Erzsébetet. Itt kell kiemelni a kiállítás szép plakátját, amelyet Végh Gusztáv készített: leegyszerűsített formában mosolygó invitáció. Sajnos, csak kis formátumban készülhetett. Jövőben okvetlen el kell kerülni a kis plakátok számos példányának egymás mellé bélyegalbumszerű felragasztását, ami hatását tönkreteszi és művészi előnyeit megsemmisíti.

Vizsgálva az anyagot, amely e keretet megtölti, mindenekelőtt a kiállítás legjobb részével, a kerámiával kell foglalkoznunk. A Technológiai Iparmúzeum nagy termét majdnem teljesen a kerámiai anyag tölti meg, még pedig oly kerámiai anyag, amely a magyar művészi ipar állandó friss megújulásának és életerejének bizonyítéka. Kerámikusaink élén Gádor István állított ki. Szent Csáládja egyszerű formában és naiv tisztaságában megmutatja, a népies zamatot, a modern egyszerűséget, hogy lehet igazán áhítatos szellemben vallásos tárgyra alkalmazni. Egyes darabjai művészetének új vonását mutatják (szögletes eukortartója, vázája): leegyszerűsített formák mellett a nála megszokott makulátlan művészi el-

képzelés. Gorka Gézát szép, gazdag anyaga a mázak virtuózájának mutatja. E téren minden egyes kiállításra újabb meglepetést tartogat. Csak a forma és a mintázás terén szeretnők, ha oly magas fokra emelkednék, mint a glazúrban. Díszérettel kell megemlékezni Kántor Sándor fazekasmester szép vázáiról és egyéb edényeiről, amelyet kitünő mesterségbeli tudással és egyszerű, őszinte, keresetlen, épp ezért megható népiességgel készített. Az ifjabb generáció nagyon érdemes munkákkal jelent meg a kiállításon. A legjelesebb közöttük Kovács Margit, akiben a magyar művészi kerámia nagy ígéretét látjuk. Ez a fiatal leány érti a mesterségét és igazi művész. Éppúgy ért a korongozáshoz, mint a mintázáshoz, mázai pedig jók. Korongozó gyereket ábrázoló reliefje kitünő művészi munka. Nagy szorgalmáról tanuskodó gazdag kiállításában alig van olyan darab, amelyről ne kellene elismerés hangján szólni. Legkevésbé sikerült talán a Szent Imre és Szent István legendájának szentelt keresztalakú kompozíció, amely nyugtalanságával érezteti kompozíciójának bizonytalanságát. Még csak a színek terén szeretnők látni Kovács Margit fejlődését, bizonyos azonban az, hogy minden kiállításon figyelni kell ennek a kitünő ifjú művésznek további alkotásait. Megemlékszem érdemesek Gácsér Kató és Kandó Magda, ez utóbbinak skót terrierjei nagyon kedvesek, de figyelmeztetni kell ezeket a fiatal leányokat arra, hogy a túlzott utánézés a művészi érték rovására megy. A hódmezővásárhelyi cserepek előnye az, hogy a népművészet őszinteségéhez, melegségéhez közel járnak. Varga Béla edényei hidegebbek és nélkülözik a népművészet igaz őszinteségét. A többi keramikusk legközelebbi régi anyaggal jelent meg, éppen ezért külön megemlékszem nem is tarthat számot. Nagyon sajnáljuk azonban, hogy egy évtized előtt vagy még régebben készült tárgyak — amelyek pedig akkor sem voltak jók — némely vitrinben helyet foglalnak. Külön kell foglalkoznunk két gyárunkkal, Herenddel és Zsolnayval, hisz ezek olyan értékei a magyar iparművészetnek, amelyeknek szereplését állandóan számon kell tartani. Sajnos, meg kell állapítanunk, hogy egyikük sem mutat fel fejlődést, haladást. Horvay János Krisztusa, a kiállított Flórián biszkvitszóbor 20—25 évvel ezelőtt valóban kiváló teljesítmény lett volna! Nem látunk semmit, ami a mai kor művészi követelményeinek megfelelne és kizárólag régi dolgok másolása arra enged következtetni, hogy mai iparművészeink jó porcellánt nem képesek tervezni; ez pedig nem fogadható el. Az

újabb termékek közül említésre méltó Végh Ilona tevéje. Ez azonban nem elég. A Zsolnay-gyár semmi olyan újat nem hozott, ami aktívum gyanánt szerepelhet. Fájdalommal jegyezzük ezt fel. Az üvegtárgyak között kiváló szépek Báthory Júlia finom, tökéletes kivitelű metszett és esiszolt üvegjei. Ezek az üvegek a kiállítás komoly értékei közé tartoznak. De ezen kívül az üvegáruk csoportja esupa szomorúság. A mély köszörülésű ólomkristályok nagyon reprezentabilis darabok valamely előkelő díszműárkereskedő kirakatjában, de alig valók iparművészeti kiállításra, ha csak oly újat nem hoznak, amilyent a kiállítás vitrinjeiben hiába keresünk. Rámutattunk már több ízben arra, hogy a parádi üvegyár termékei mily örvendetes konkurrenciát teremtenek a cseh ipar izléstelen termékeivel szemben, azonban megengedhetetlennek tartjuk, hogy ezek az áruk egy művészi célokot szolgáló kiállítás keretében bemutatásra kerüljenek, ha csak nem mint elretentő példák, ilyen feliratot pedig nem láttunk rajtuk. Komáromy István fúvott üvegfiguráival szemben a multban is kételkedve álltunk. Kételyeink igaznak bizonyultak, mert ami a kezdet első darabjaiban artisztikus volt, eltűnt. Triviális naturalizmus jellemzi ezeket a babákat, a vázák stb. pedig a 30 éves velencei áruk színvonalán mozgó bazaráruk. Ilyen cikkeknek beboesátása nem engedhető meg.

A kiállítás legkiválóbb darabjai közé tartoznak K. Kalmár Elza szobrai. Kerámiában kivitelezett maszkja, sárgarézből készült dárdavetője, gyermekét tartó anya szobra, de első helyen fa pillérfigurája a kiállítás legnagyobb értékei. Ennek a művésznőnek sikerül mindig érdekeset teremtenie. A modernség nála nem divat, hanem őszinte művészi kifejezőmód, stílus a szó legnemesebb értelmében. A széles felületeivel, egyszerű formáival mindent kifejez, amit akar, és van mindig mondanivalója. Legérdekesebb alkotása fából készült kariatidája, amelyet egy pergola pilléreként képzelt el. A modern építészet az épületen magán kevés szerepet hagy a szobrászatnak: új munkateret kell szerezni, a kertben, virágok közt bizonyosan méltó helyen lesznek művészi alkotások. Kalmár Elza szobra valóban tartja a ráhelyezett gerendát és harmonikusan illeszkedik be egy modern elgondolású épület kertjébe.

Szebbnél-szebbek Kozma Lajos tervei után készült apróbútorok, mint dohányzóasztalka, tálalókoesi, virágasztalka, garnitúrája, amelyet Török és Hajdu állítottak ki. Megemlítésre érdemesek még a kiállításon Csányi Ilus babái és plakáttervei, Nádosy Irma ötvösmunkái. A többi anyagot szívfigyasztó sivárság jellemzi. Ezzel kapcsolatban két szempontból kell megmondóssainkat kifejezésre juttatnunk. A kiállítás művészetnevelő hatása egyrészt a közönségre vonat-

kozik, másrészt pedig a művészekre tartozik. Súlyos hibát követ el a kiállítások szervezése terén a rendezőség, ha a közönség elé olyan produktumokat is tár, amelyek semmiképp sem felelnek meg a követelményeknek. Néhány ilyen példát kiragadtunk a fentiekben, mert szembeállíthatjuk ugyanazon szakma jó munkáival, a többi kiállított tárgyak között alig akad, amely e szempontból beboesátást nyerhetne. Különösen aggodalmas és egész iparművészetünkre helyrehozhatatlan kárt jelent a népművészeti cikkek lelketlen imitációinak hihetetlen térfoglalása. Nincs a világon senki, aki a népművészet remekeinek nagyobb szerelmese volna, mint e sorok írója, de éppen ezért nem tartja megengedhetőnek, hogy iparművészeti kiállítás hézagait népművészeti másolatokkal töltsék ki. Iparművészeinkre népművészet hatása csak önálló műveikben juthat kifejezésre. Elismerjük, hogy a modern művészeti irányok mellett a népművészet kisebb hatással van művészetünkre, de ezt népművészeti utáztatokkal ellensúlyozni nem lehet. A népművészet fejlesztésének, illetve helyesebben fenntartásának vannak eszközei, de ezeket nem szabad összezavarni az iparművészettel. Nagyon örülünk, ha külföldi kiállítások bazáaraiban találkozunk a legrosszabb matyóhímmzéssel is, mert ez a magyar asszonyoknak munkalehetőséget jelent, de művészi szempontból ezeknek a másolatoknak vagy hamisítványoknak, amelyek nagyon gyakran rosszak is, iparművészeti kiállításon semmi helye sincs.

Aggályal tölt el végül az egyházművészeti kiállítás silánysága. Az volt a reménységünk, hogy a Szent Imre-évvvel kapcsolatban a magyar iparművészet faktorai provokálni fogják néhány modern egyházművészeti tárgy készítését. Ezzel szemben mi történt. A Társulat grafikai és iparművészeti pályázatot hirdetett. Az első eredménye a legkényesebb követelményeknek is megfelelt. Végh Gusztáv rézkareja e finom művész egyik legáhtatosabb alkotása, Fáy Dezső Szent Imréje minden vallásos vonatkozása mellett magyarabb és erőteljesebb, mint a népi motívumokkal díszített lim-lom, Dallos Hanna munkája pedig a poézist egyesíti a tudással. Az iparművészeti pályázat is szép terveket produkált, de minden következmény elmaradt. Lehet kapni a magyar művészektől munkát, csak lehetőségeket kell teremteni. Milyen szépek voltak Nagy Sándor miseruhái a Nemzeti Szalon kiállításán. De ezzel aztán vége van. Ha az Iparművészeti Társulat vagy bármely más közület nem tudott művészi és modernebb egyházművészeti alkotásokat kicseholni, mint ami e kiállításon bemutatásra került, sokkal helyesebb lett volna, egészen mellőzni e tárgyak kiállítását és eltitkolni iparművészetünk ez ágának színvonalát. Vajjon a vallás és az élet annyira szétváltak nálunk egymástól, hogy a mai

kor művésze ne tudjon művészi modern kegyszert készíteni? Vajjon a művészi munka számtalan alkalmát, amelyet az egyház feltár, művészeink nem veszik észre? Hiba, mulasztás, hogy ez irányban nem történik semmi és Magyarország kikapesolódik a modern egyházművészetek törekvéseiből, amelyek széles e világon polgárjogot nyertek.

Jeleztük, hogy a Török és Hajdu cégnek Kozma Lajos néhány bútordarabján és néhány jelenték-

telenebb bútoron kívül a lakberendezési ipar alig szerepel a kiállításon. Ez második éve hogy így van. A Technológiai Iparmúzeum helyisége az apróbb iparművészeti tárgyak elhelyezésére megfelelő, az Andrássy-úti helyiséget pedig szigorú kritika alapján megválasztott kevés számú, de jó lakberendezési tárggyal kell benépesíteni. Szükséges ez különösen a téli időszakban, amikor nem annyira a külföldi vásárlók, mint állandó közönségünk van hivatva a kiállítást látogatni.

NAMÉNYI ERNŐ

• A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI, • • HÁZIIPARI KIÁLLÍTÁS ÉS VÁSÁR • • TANULSÁGAI •

z iparművészet korjelenség. Soha élesebben kidomborodni ezt az igazságot nem láttam még, mint a Károlyi-palotában rendezett kiállításon. Igaz, hogy csak véletlen, hogy éppen ez a kiállítás állt oda iskolapéldául, hogy ezt a tételt bizonyítsa és nagyon

valószínű, hogy kisebb vagy nagyobb mértékben minden más bemutatkozása a mai iparművészet és háziipar produktumainak ugyanezt a felismerést erősítette volna meg a nézőben. A mai értelemben vett iparművészet és a mai kor követelményei közötti szakadék mind nagyobb lesz és erről nem az egyes iparművészek tehetnek, hanem az egész «iparművészet» fogalom korszerűtlensége.

Az iparművészet korjelenség: a közelmúlt kor jelensége. A régi korok kézművészete, ha művészi fokig emelkedik is: ipar; művészte, ha a használat szolgálatába áll is: művészet, de a kettő közé beékelődő harmadik valami a se-ipar-se-művészet, vagy ha úgy tetszik, ipar-is-művészet-is, a XIX. század terméke és az «ipari forradalom» néven nevezett gazdasági átalakulás olyan utókövetkezménye, amelynek aktualitása napjainkig már körülbelül lejárt.

Mikor a XVIII—XIX. század ipari forradalmának folyamán a gépipar a napi szükségletek kielégítésének szerepét a céhekben űzött kézművesipar kezéből kivette, komoly esztétikai értékek maradtak gazdátlanul és komoly esztétikai igények maradtak kielégítetlenül. A gyáripar a maga kezdetleges formájában silány és ízléstelen tömegmunkát dobott a piacra és a visszahívhatatlanul elmúlt céhidők ízlése menekült, ahova menekülhetett. Menekült egyrészt az azelőtti is fennálló és nagy tradícióval bíró népies háziiparba. Ez régebben

hivatva volt a háziipart üzőnek és családjának egész szükségletét fedezni. Most azonban már csak a gépipar hézagait tömögötte. Hasznos időtöltésül szolgált, de hamarosan forduló állt be a háziipar életében, felesleget termelt és így produktumával, amely azelőtt jóformán csak az előállító céljait szolgálta, kibátorkodott a piacra és ott szíves fogadtatásra talált. A gyáripar által kiéhezett ízlés váratlan táplálékot kapott a régi idők esztétikai értékeiben, amiket bőségesen hozott számára a háziipar.

Másrészt az iparművészet sietett a vesztélyben forgó jóízlés segítségére. Az iparművészet, amit a kor külön ezért, ennek az igénynek a fedezéséért termelt ki magából. Az intellektuális rétegeknek ez az iparoskodó művészkedése tradíció nélkül jött a világra. A feudális idők ízlésörökségével nem is sokat tudott kezdeni és mint polgári produktum azonnal az éppen diadalmaskodó polgári társadalom szolgálatába állt és megkísérelte, hogy egy jellegzetesen polgári formanyelvet teremtsen. És mivel ezt a formanyelvet a legkülönbözőbb utakon lehetett keresni, hát az iparművészet sokféle változatos formát tudott felmutatni és mutat fel a mai napig. Innen van az, hogy a háziipar — bár a piacratermelés a régi tradícionális alkotási menetét kissé megzavarta — mégis lényegében konzervatív, míg az iparművészet haladó. A divat minden megrezdülésére reagál, a képzőművészetek felszínes jelenségeit ellesi és a végletekig mozgékony. Ami kapcsolatot aztán a haladó iparművészet a konzervatív háziiparral fenntart, az főleg abban áll, hogy többek között oda is vissza-visszatér díszítőelemekért, stílusért, nemzeti ízlésért, amely utóbbira a nacionalista szellemű polgárság művészetének természetesen szüksége van.